

Asia: VN/3785/2024

Lausuntopyyntö: hallituksen esitysluonnos eduskunnalle rautatieliikenteen toimivaltaisia viranomaisia koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Yrittäjät kannattaa raideliikenteen markkinan avaamista ja kannustaa määrätietosiin toimiin kilpailun edistämiseksi. Lausunnolla nyt olevaa ehdotusta on tärkeä arvioida yhdessä muiden rautatieliikenteen kokonaisuuteen liittyvien osien kanssa. Olennaista on, ovatko esitetyt muutokset kokonaisuutena sellaisia, että ne luovat hallitusohjelman edellyttämiä, tosiasiallisia edellytyksiä kilpailun lisäämiselle. Näitä ovat muun muassa:

- pystytäänkö varmistamaan kilpailuneutraalit olosuhteet
- onko muodostumassa riittävä näkymä raideliikennemarkkinan koosta ja toimijoista Suomessa, jotta kilpailuun osallistuisi nykyistä laajempi joukko operaattoreita
- onko alueellisen junaliikenteen uskottava rahoituspohja synkroniassa ehdotettujen muutosten kanssa
- onko toimivaltaisilla viranomaisilla yhdessä tai erikseen muodostettavissa riittävä osaaminen kilpailuttamiseen.

Nyt käytettävissä olevan näkymän pohjalta Suomen Yrittäjät ehdottaa, että rautateiden kilpailun edellytyksiin kokonaisuutena pureuduttaisiin vielä vahvemmin.

Suomen Yrittäjät katsoo, että kilpailuneutraaleista olosuhteista liikenteen ohjaus on organisoitu riittäväällä tasolla. Ostoliikenteen kalustoyhtiön perustaminen on välttämätöntä ja sitä tulee kiirehtiä. Kalustoyhtiö tulee muodostaa siten, että se palvelee koko Suomen ostoliikennetarpeita ja mahdollisia uusia alueellisia rautatieliikenteen toimivaltaisia viranomaisia HSL:n toimivalta-alueen ulkopuolella. Tätä puoltavat Suomen markkinan koko sekä synergiaedut.

Vastikään lausunnolla ollut Liikenne 12 -luonnos ei kuvaa valtion kokonaisnäkemystä rautatieliikenteen tavoitetilasta. Suomen Yrittäjät ehdotti lausunnossaan, että joukkoliikenteen osalta suunnitelmaan täydennetään vielä tavoiteltavan kokonaisuuden kuvauksella sekä osoitetaan sellainen joukkoliikenteen kokonaisnäkemys ja palvelutasotavoite, johon valtio sitoutuu. Tämän kokonaisuuden muodostaminen antaisi hyvän selkänöjan myös rautateiden ostoliikenteen kehittämiseksi. Liikenteen palvelutaso sekä siihen liittyvän infran ja solmupisteiden rahoitus pohjan varmistaminen edellyttää pitkäjänteistä tarkastelua.

Traficom in tammikuussa 2025 julkaiseman 2030-luvun raidemarkkinaselvityksen mukaan raideliikenteen kilpailuttaminen vaatii tilaajaosaamista ja resursseja. On tarkoituksenmukaista laatia sellainen toimintamalli, jossa alueellinen rautatieliikenteen toimivaltainen viranomais voisi toimia liikenteen hankinnassa yhteistyössä valtakunnallisen viranomaisen kanssa.

Suomen Yrittäjät katsoo, että joukkoliikennevastuiden keskittäminen kaikissa liikennemuodoissa Traficom iin on hyvä kehityssuunta. Se mahdollistaa valtion joukkoliikennetoiminnan kokonaisuuden sekä matkaketjujen vaikuttavamman tarkastelun. Luonnollisesti joukkoliikennetehtävät edellyttävät Traficom ilta resurssien ja kyvykkyyden kasvattamista sekä joukkoliikenteen suunnittelussa että hankinnassa.

Suomen Yrittäjät katsoo, että mahdollisuus junaliikenteen toimivallan myöntämiseen alueellisille joukkoliikenneviranomaisille on perusteltua. Alueellinen junaliikenne on hyvä yhteensovittaa alueeseen sisältyvän kaupunkiseudun joukkoliikenteen palvelutasoon ja lippujärjestelmään. Resurssi- ja osaamiskysymysten vuoksi olisi kuitenkin tärkeää, että alueelliset toimivaltaiset viranomaiset voisivat toimia yhteistoiminnassa valtion kanssa. Ostoliikenteen valtakunnallinen kalustoyhtiö on oikea askel siihen suuntaan.

Esitysluonnoksessa olisi hyvä kuvata, mikä tulisi olemaan rautateiden ostoliikenteen tilanne tulevaisuudessa, jos alueet eivät hae itselleen rautateiden toimivaltaa. Esimerkiksi järjestääkö tällöin Traficom toimivalta-alueellaan nykyisen laajuista ostoliikennettä tai onko seudullisilla joukkoliikenteen viranomaisilla mahdollisuus osallistua niiden palvelutason määrittelyyn ja rahoitukseen.

Suomen Yrittäjät pitää rautatiealan sääntelyelimen siirtoa Kilpailu- ja kuluttajavirastoon tarkoituksenmukaisena osana toimivaltamuutoksia.

Luonnoksessa esitetään, että EU:n palvelusopimusasetuksen suorahankintaa koskevia poikkeuksia rajattaisiin kansallisesti siten, että myös palvelusopimusasetuksen mukaisten kynnysarvojen (alle 7,5 miljoonaa euroa vuodessa tai alle 500000 kilometriä vuodessa) alittavat sopimukset olisi tehtävä tarjouskilpailumenettelyn avulla, joitakin poikkeustapauksia lukuun ottamatta.

Nykyisessä junaliikennepalvelujen markkinatilanteessa rajan poistaminen ei todennäköisesti helpottaisi markkinoille pääsyä, sillä uudet toimijat eivät ensisijaisesti lähde rautatieliikenteen palvelumarkkinaan pienten hankintakokonaisuuksien houkuttelemana. Markkinoille pääsyn helpottamisen näkökulmasta tilanne olisi toinen, mikäli markkinassa toimisi jo useampia kaupallisia toimijoita.

Alueelliseen junaliikenteeseen vaikuttavat merkittävästi alueen rataverkko, maankäytön tiiveys ja matkustajamäärät. Metropolialuetta lukuun ottamatta Suomen suurimmillakaan kaupunkiseuduilla rautatieliikenteen volyymi ei muodostu kovin suureksi. Suomen Yrittäjät ehdottaa uudelleen harkittavaksi kynnysehdon säilyttämistä palvelusopimusasetuksen mukaisena. Ehdotusta tulisi arvioida niistä näkökulmista, vaikeuttaako kynnysehtopoikkeuksen poistaminen uusien rautatieliikennöitsijöiden markkinoille tuloa tai heikentääkö se alueellisen joukkoliikenneviranomaisen motivaatiota junaliikenteen hankintaan ylipäänsä.

Kilpailu voi edistyä itse tarjouskilpailun lisäksi myös palvelusopimusasetuksen kynnyсарvon alittavissa tilanteissa, jossa uusi operaattori voisi tulla markkinoille markkinavuoropuhelun ja suora hankinnan kautta. Suora hankintasopimusten jälkiseurannalla tulee varmistaa hankinnan tarkoituksenmukaisuus.

Suomen Yrittäjät kannattaa kilpailun edistämistä kaikilla sektoreilla ja katsoo, että hankinnoissa markkinavuoropuhelu on välttämätöntä. Raideliikenteen kilpailun avaamiseksi markkinavuoropuhelua tulee käydä ennakoivasti. Yhteistyötä kannattaa tehdä myös eri toimivaltaisten viranomaisten kesken.

Kunnioitavasti

Suomen Yrittäjät

Sini Puntanen

liikenne- ja kaupunkipolitiikan asiantuntija

Puntanen Sini
Suomen Yrittäjät